

موسسه بازاریابی سیاسی مرکز رشد دانشگاه امام صادق (ع)

CENTER FOR POLITICAL MARKETING STUDIES

چهارمین مناظره انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم

فهرست مطالب

مقدمه	۱
۱. فرامتن مناظره چهارم	۱
۲. آرایش مناظره چهارم: همچنان چهار-دو	۲
۳. عملکرد مناظراتی هر کاندیدا	۳
۳-۱. جلیلی؛ چهره اصلی مناظره	۳
۳-۲. قالیباف؛ کمی هجومی تر از قبل	۳
۳-۳. پزشکیان؛ کاندیدای معترض اما آشفته	۴
۳-۴. پورمحمدی؛ مهاجم اما بی احتیاط	۵
۳-۵. زاکانی؛ مهاجم اما محتاط	۶
۳-۶. قاضی زاده هاشمی؛ کاندیدای عاقل	۶
۴. نقش ها و احتمالات آینده	۷
۵. جمع بندی	۷

چهارمین مناظره انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم

مقدمه

مرور انتخابات ریاست جمهوری گذشته به خصوص از سال ۱۳۸۴ به بعد نشان می‌دهد که مناظرات عرصه خوبی برای تقویت و بازنمایی کنترل شده ظرفیت‌هاست. چنانکه مناظرات ۱۳۸۸ و ۱۳۹۲ در خاطرات جمعی به صورت تقریباً واضحی به یاد مانده است. مناظرات اساساً می‌تواند (۱) فضای رقابت را تشدید نماید و رأی‌دهندگان را به مشارکت ترغیب کند، (۲) تمایزات را نشان داده و امکان انتخاب را تسهیل نماید، (۳) مسئله‌سازی کرده و امکان مقایسه راه‌حل‌ها را فراهم آورد و (۴) شناخت را شکل داده و تصویرسازی نماید. البته کاندیداهایی می‌توانند از چنین ظرفیتی برخوردار گردند که دارای توان رتوریک سیاسی باشند، در واقع لازم است کاندیدا فارغ از توانمندی مدیریتی و اجرایی، سخنور خوبی باشد و از اطلاعات کافی نیز برخوردار باشد. به این جهت بررسی مناظرات می‌تواند در ضمن ارائه ارزیابی واقع‌بینانه از کاندیدها، آرایش و گفتمان سیاسی ایشان را مشخص نماید و این امکان را برای رأی‌دهندگان فراهم کند که بدون غلبه فضای کلامی-اقتناعی به صورت منطقی تصمیم بگیرند و همچنین کاندیدها و مشاورانشان می‌توانند در ضمن ارزیابی عملکرد خود و دیگر کاندیدها، نسبت به اصلاح کنشگری و بهبود تصویر خود اقدام نمایند. در همین خصوص هسته بازاریابی سیاسی مرکز رشد دانشگاه امام صادق علیه السلام در جهت تحقق رسالت خود، بهبود نظام انتخاباتی ایران، می‌کوشد تحلیل واقع‌بینانه و غیرجانبدارانه‌ای در چارچوب علم بازاریابی سیاسی از این رخداد منحصربفرد ارائه نماید.

مناظره چهارم، بالاخره انتظارات را برای مشاهده یک مناظره انتخاباتی پایان داد. موضوع سیاست به ویژه سیاست خارجی، در کنار نزدیک شدن به روز انتخابات و نیاز نامزدها به توسعه سبد آراء خود و شکل‌گیری آرایش نهایی نامزدها، آنها را از عملکرد محتاطانه و محافظه کارانه خارج ساخت تا محل نزاع اصلی این انتخابات شفاف‌تر از هر زمان نمایان شود؛ تقابل ادامه دولت روحانی یا ادامه دولت شهید رئیسی. همچنین تغییرات دوباره در شکل برگزاری مناظره نیز ضرب آهنگ آن را تندتر کرده و نامزدها را در اجرای راهبرد مد نظرشان، چابک‌تر ساخت.

۱. فرامتن مناظره چهارم

مناظره چهارم نسبت به مناظرات قبل در سطحی بالاتر برگزار شد. نوع مسائل مورد بحث و نحوه ورود نامزدها به آن، به وقوع مباحث چالشی در نقاط نزاع مشخص منجر شد. اهمیت و تعین مباحث سیاست خارجی نامزدها را از تعارف خارج ساخته و چارچوب و محتوای مباحث آنها را غنای بیشتری بخشید.

در این مناظره اکثر نامزدها از کلی‌گویی پرهیز کرده و تلاش کردند با به چالش کشیدن دیدگاه رقیب، نگاه خود را متمایز سازند. هرچند در مجموع هر نامزد ۴ دقیقه کمتر از مناظره قبل در اختیار داشت، اما چابکتر شدن آهنگ مناظره سبب شد، نامزدها در زمان خود هدمندتر و کوتاهتر به موضوع پرداخته و جز برخی موارد محدود از چارچوب بحث خارج نشوند.

نکته قابل توجه دیگر در این مناظره، توجه دوباره طراحان مناظره به انتقادات، و اعمال تغییر در شیوه برگزاری مناظره برای دومین بار در کمتر از یک هفته بود. هرچند گوش شنوای مسئولان رسانه ملی نسبت به انتقادات امری پسندیده و شایسته تقدیر است، اما نباید از این مهم غافل شد که اغلب این اصلاحات با توسعه دایره مشورت مسئولان انتخاباتی رسانه ملی، می‌توانست از همان ابتدا اعمال شود.

۲. آرایش مناظره چهارم: همچنان چهار-دو

به نظر می‌رسد آرایش ۴-۲، آرایش نهایی این انتخابات است و نامزدها در مناظره چهارم نیز در همین آرایش کلی حرکت کردند. با این حال، نگاهی به مناظره نشان می‌دهد، نقش آفرینی برخی نامزدها در این آرایش مانند گذشته نبود. پورمحمدی که مانند گذشته به عنوان جاده صاف کن پزشک‌ها عمل می‌کرد در این مناظره به جای زاکانی سراغ جلیلی رفت. در این مناظره جلیلی به عنوان یک هافبک دفاعی قدرتمند اجازه بازی سازی را از پورمحمدی گرفت. این دو در اغلب دقایق مناظره به یکدیگر مشغول بوده و هسته اصلی نزاع ۴-۲ را شکل دادند. زاکانی و قاضی زاده به عنوان دو پیستون چپ و راست، با پوشش یاران خود قالیباف و جلیلی، در دفاع (از عملکرد دولت شهید رئیسی) و حمله (به دولت سوم روحانی) موفق عمل کردند. با این تفاوت که زاکانی با توجه به تجربه مناظره قبلی، اختیار بیشتر را در دستور کار داشت و قاضی زاده با توجه به فضای در اختیار حملات بیشتری را علیه پزشک‌ها ترتیب داد. قالیباف در این مناظره کمتر در متن نزاع قرار داشت، اما در فرصتهای به دست آمده توانست اولاً غلبه شخصی و شخصیتی خود بر پزشک‌ها را به نمایش گذارده و با طرح پرسش مکرر از تناقض موجود در میان پزشک‌ها و ظریف، دیدگاه خود در سیاست خارجی را متمایز سازد.

در مقابل، مشغول شدن پورمحمدی به بحث با جلیلی سبب شد تا او از پوشش پزشک‌ها در برابر دیگر نامزدها ناموفق عمل کرده و پزشک‌ها در بسیاری از دقایق مناظره به مجبور به تقابل یک نفره با دیگر نامزدها شود. امری که با اشاره به اینکه زمان دفاع ۵ دقیقه در برابر ۲۰ دقیقه کافی نیست، در بخش پایانی سخنان او، بدان تصریح شد.

۳. عملکرد مناظراتی هر کاندیدا

۳-۱. جلیلی؛ چهره اصلی مناظره

سعید جلیلی بدون شک چهره اصلی مناظره چهارم بود. راهبرد او در این مناظره حمله مستقیم و تخریب بدنه رأی رقیب بود. جلیلی دوشنبه شب، با جلیلی مناظرات قبل و احتمالا مناظره آخر متفاوت است. او که ساعاتی قبل از مناظره به هواداران خود وعده داده بود سخنان مهمی را در مناظره خواهد زد، با استفاده مناسب از حمله پورمحمدی، بازی هجومی خود را آغاز کرد. تسلط جلیلی بر موضوع و استفاده او از زبان بدن مناسب در مخاطب با پورمحمدی سبب شد تا این بار پورمحمدی در استراتژی تحریک کن و تماشا کن خود نا کام باشد. جلیلی در همین فرصت از دیدگاه خود در سیاست خارجی و برجام دفاع کرده و به حملات متعدد ظریف در روزهای گذشته نیز پاسخ داد. با این حال، جلیلی بیش از آنکه از سبب آراء مردم برداشت کند، از سبب مشترک خود با نامزدهای اصولگرا برداشت کرد. چه اینکه، او در ایده جایگزین خود در سیاست خارجی که از آن به عنوان پشیمان کردن دشمن از تحریم نام برد نتوانست تبیینی ارائه دهد. مضافا اینکه در زد و خورد او با پورمحمدی، او نیز بی آسیب خارج نشد. استفاده چندباره او از واژه خواب نما درباره پورمحمدی که به مذاق رقیب نیز خوش نیامد، کمی او را از دایره اخلاق خارج ساخت. در مجموع، او در مناظره چهارم، نه احمدی نژاد بود و نه رئیسی.

۳-۲. قالیباف؛ کمی هجومی تر از قبل

قالیباف در این مناظره نیز تلاش کرد در وهله اول پایگاه رأی خود را حفظ کند، با این حال، استراتژی جدید او در این مناظره، حملات گاه و بیگاه به نقطه ضعف حریف بود. لحظه طلایی قالیباف در این مناظره طرح سؤال در نوبت او بود؛ جایی که توانست با یک سوال ساده پزشکيان را به خود مشغول داشته و با طرح مجدد آن تمرکز

او را بگیرد. در همین راستا، او در این مناظره با دقت و احتیاط، چندین بار، پزشک‌های را از ناحیه تکرار دولت روحانی نواخت و در تکمیل بازی سایر نامزدهای اصولگرا نقش آفرین بود. او مثل مناظرات قبل با کمترین آسیب مناظره را ترک کرد اما باید بداند که برای پیروزی در انتخابات این کافی نیست. قالیباف از داشتن ایده معین رو به جلو همچنان محروم است و ابتکارات او و ستادش همچنان تأثیر لازم را بر سبد آراء او نگذاشته است. در بخش جمع بندی نیز قالیباف مثل مناظرات قبل ناموفق بود و نتوانست بهره لازم را ببرد. در عین حال، دست آورد مهم قالیباف از این مناظره شاید این باشد که زمین سیاست خارجی برای او لغزنده بود اما توانست به سلامت از آن عبور کند.

۳-۳. پزشک‌های؛ کاندیدای معترض اما آشفته

پزشک‌های در این مناظره به تنظیمات کارخانه بازگشته بود. او مانند مناظره نخست در عمل فاقد استراتژی بود و بار دیگر به شکل مکرر از عبارت عربی نهج البلاغه و واژه کارشناس استفاده می‌کرد. در حالی که به نظر می‌رسید سیاست خارجی برگ برنده پزشک‌های باشد، او نتوانست از مزیت خود به خوبی بهره برد. همین امر شاید ظاهراً استراتژی تعیین شده برای او این بود که با رها کردن قالیباف، به جلیلی پرداخته و با دو قطبی سازی با او قالیباف

را از متن مناظره خارج کند. اما او در اولین نوبت، به جای ارائه دیدگاه باید به تناقضی که قالیباف میان سخنان او و ظریف اشاره کرده بود، پاسخ می‌داد. همین امر از ابتدا تمرکز او را بر هم ریخت و سبب شد تا او به جای اجرای استراتژی به بیان جملات خاص نوشته شده برای او بسنده کرده و در قالب کلی گویی خود فرو رود. اصولاً وقتی پزشک‌های دچار این معضل می‌شود، مرامنامه

سیاسی خود مبتنی بر اصولگرایی، اصلاح طلبی به عنوان یکی از اصول و توجه به حق و انصاف را بازخوانی می‌کند. بر همین اساس، او در میانه سخنان خود ناگاه یکی از این جملات را به یاد می‌آورد و با یا بدون ارتباط آن را بیان می‌کرد. نمونه برجسته آن گریز ناگهانی او به مساله حمله به سفارتخانه‌ها بود که در دو مقطع در این مناظره رخ داد.

با اینکه پزشک‌های، در قامت یک نامزد معترض به خوبی خود را تصویر می‌کند، اما توان عبور از این مرحله را در مناظره چهارم نداشت. پزشک‌های کاراکتر سیاسی نیست و به همین دلیل در بحث‌های تخصصی به ویژه سیاست

خارجی نمی‌تواند بدون مشاوران و به تنهایی حق مطلب را ادا کند. او در این مناظره به صراحت درباره سخنان ظریف، مهمترین مشاور سیاسی خود گفت، او یک چیزی برای خودش گفته است. این در حالی است که این مطلب را ظریف در کنار پزشک‌ها و در میزگرد سیاسی گفته بود. همین مسأله سبب می‌شود پزشک‌ها نتوانند از قامت معترض خود سبده رأی بزرگی را صید کنند.

پزشک‌ها که پیشتر نیز نشان داده بود در مسأله دولت سوم روحانی نقطه ضعف جدی دارد، در این مناظره نیز به شدت از این نقطه آسیب دید. حملات جزئی قالیباف با حمایت پر قوت قاضی زاده و زاکانی و تا حدی جلیلی تقویت شد و عملاً پزشک‌ها را دچار یک خلأی سیاسی در میانه مناظره کرد. به نظر می‌رسد در میان همه نامزدها، ناراضی‌ترین ستاد از وجود یک مناظره دیگر، ستاد پزشک‌ها باشد.

۳-۴. پورمحمدی؛ مهاجم اما بی احتیاط

استراتژی مبارزاتی پورمحمدی گرگ تنها و به چالش کشیدن رقبا از طریق رو کردن پرونده‌های متعدد بود. پورمحمدی مثل گذشته در این مناظره نیز بنا داشت با یک حمله سنگین یکی از رقبا را تحریک کرده و در تور

خود اندازد. هدف او در این مناظره سعید جلیلی بود که نقطه قوتش در سیاست خارجی است. او می‌خواست آراء مردم را از جلیلی دور کند. به نظر می‌رسد او در هماهنگی با پزشک‌ها قرار بود جلیلی را در مسأله شخصی مانند کرسنت یا سمنا، درگیر خود کرده و سپس پزشک‌ها حملات از پیش آماده خود در موضوع برجام را علیه او اعمال کند. با این حال، دو اتفاق مانع از ثمر بخش شدن این امر شد؛ سؤال

ابتدایی قالیباف از پزشک‌ها و پاتک سنگین جلیلی به پورمحمدی. حملات سنگین جلیلی به شخص او و آسیب دیدن نقطه قوت پورمحمدی در مسأله مبارزه با فساد زیر حملات سنگین جلیلی و پوشش به موقع زاکانی در مسأله کرسنت، عملاً او را در تحقق هدف خود ناکام گذارد. همین امر سبب شد در جبهه جدید باز شده میان قالیباف و پزشک‌ها که قاضی زاده هاشمی نیز مهمات سنگین بر آن می‌ریخت، پزشک‌ها تنها شده و آسیب پذیر شود.

۳-۵. زاکانی؛ مهاجم اما محتاط

استراتژی او ترمیم اعتبار و حمله آگاهانه و مطمئن بود. او تلاش داشت تصویر خود را بهبود داده و گذشته را جبران کند. تکیه اصلی او در حمله به پزشک‌یان از کلید واژه دولت سوم روحانی بود. زاکانی تلاش داشت تا با حملات محتاطانه و آگاهانه، زمینه حضور جدی در مناظره آخر را برای خود فراهم کند. بر این اساس او تلاش کرد انگاره‌های گذشته (نمی‌گذارم رئیس جمهور بشوی، خطاب به پزشک‌یان) را اصلاح کند. او بیشتر قوت خود را به ارائه برنامه و دیدگاه خود اختصاص داد تا ابتکار عمل را دوباره به دست گیرد. با این حال او در مواقع ضرورت به خوبی جلیلی و قالیباف را پوشش داد و در حرکت تیمی موفق بود.

۳-۶. قاضی زاده هاشمی؛ کاندیدای عاقل

استراتژی قاضی زاده در این مناظره اعتبار زدایی از رقیب بود. او اگرچه شب‌های گذشته خوب ظاهر شد، اما در این مناظره بهترین بود. قاضی زاده باز هم با درک درست موقعیت خود در رقابت و مناظره، به خوبی از شخصیت و دولت شهید رئیسی حمایت کرد، پزشک‌یان و پورمحمدی را همزمان ادامه دولت روحانی دانست، با مردم به خوبی تخاطب کرد و عبارت اثرگذار دولت سوم روحانی را در سطحی بالاتر تأثیرگذار نمود. او مانند شب‌های گذشته منطقی وارد شد و سعی داشت با نادیده گرفتن پورمحمدی،

پزشک‌یان را با سوالات متعدد مورد انتقاد قرار دهد. قاضی زاده در بیان دغدغه‌های مردم نیز تا حدی موفق بود و در مجموع سطح سیاست ورزی متفاوتی از خود را همچنان به نمایش می‌گذارد.

۴. نقش‌ها و احتمالات آینده

به نظر می‌رسد مناظره پنجم، به عنوان آخرین مناظره و اقدام مؤثر نامزدها تا پیش از انتخابات، احتمالاً چالشی تر و هجومی تر باشد. هرچند خستگی ناشی از مناظره چهارم، یقیناً بر این مناظره سایه خواهد انداخت. از سویی، با توجه به احتمال دو مرحله‌ای شدن و عدم ضرورت جلب آرای سیاه در این مقطع، تخطی از خطوط قرمز در دستور کار برخی نامزدها نباشد. همچنین همانطور که مناظره چهارم تا حدی از چارچوب سوالات طراحی شده خارج شد، مناظره آخر نیز از این حیث احتمالاً در چارچوب تعیین شده شکل نخواهد گرفت. با این همه، قالیباف احتمالاً در این مناظره به دنبال ایفای نقشی است که سبد رأی او را وسعت معناداری دهد و پزشک‌های نیز با توجه به عدم موفقیت در مناظره چهارم، تهاجمی تر خواهد بود. همین امر ضریب خطای این دو نامزد را در مناظره آخر بالا خواهد برد. جلیلی اما احتمالاً از کالبد هجومی خود خارج شده و به چارچوب منطقی و بازی منفرد خود باز خواهد گشت، هرچند انتظار هواداران او چیز دیگری است. به نظر می‌رسد زاکانی در مناظره آخر هجومی تر عمل کرده و قاضی زاده کمی آرامتر حمله کند. با این همه، مناظره آخر، احتمالاً اتفاقات غیر منتظره زیادی با خود خواهد داشت چرا که نامزدها بر گهای اصلی خود را برای لحظات پایانی نگه داشته‌اند.

۵. جمع‌بندی

بدون شک، جلیلی مهمترین نقش مناظره چهارم را ایفا کرد. هرچند او در زیر حملات رقیب، دیدگاه ایجابی خود را نتوانست به خوبی تبیین کند، اما کیفیت مناظره و بحث او با پورمحمدی، عیار سیاست‌ورزی او در سطح انتخابات را رشد چشمگیری بخشید قالیباف موفق‌تر از مناظرات قبل نبود، اما ایجاد تمایز با پزشک‌های دست آورد مناسبی برای او در شب کم فروغ رقیب بود. با این حال، قالیباف در راهبرد اصلی جریان اصولگرا برای اجماع موفق عمل کرده و در صورت تحقق اجماع، ثمرات آن را خواهد دید. پزشک‌های، آشفته و کم فروغ بود. او نتوانست انتظار مشاوران و حامیان و آراء مردد متمایل به خود را برآورده کند. بعید است ریزش جدی در آراء او اتفاق افتاده باشد، اما یقیناً رشد آراء او با دست اندازی جدی مواجه شده است مگر در مناظره پنجم اتفاق دیگری بیفتد. پورمحمدی که در مناظرات قبل عمدتاً بازی با حاصل جمع صفر را در دستور داشت تا هم آراء رقبای پزشک‌های را بریزد و هم خود از سبد آراء پزشک‌های بر ندارد، در این مناظره کمی از نقش پوششی کامل فاصله گرفت و در جمع بندی تلاش کرد تا با خواندن جملاتی سبد آراء خود را از مرددین پر کند. زاکانی در این مناظره بیشتر سعی داشت خود را

ترمیم کرده و گاف دیگری ندهد، از این رو، با روحیه‌ای مسلط، رویی گشاده و زبانی محتاط در تحقق هدف خود گام برداشت و نسبتاً موفق بود. قاضی زاده هاشمی نیز که به درستی پدیده این مناظرات بوده است، نمایش درخور تحسین دیگری از خود ارائه داد. هرچند او همچنان در ادای نقش لکنتها و سکنته‌هایی دارد که از میزان اثرگذاری او کاسته است، اما فهم درست او از موقعیت خود در انتخابات و مناظرات، او را در قامت سیاستمداری زبردست در سپهر سیاسی ایران تصویر کرده است.

شماره مسلسل: ۰۳-۲۰۱۱

پست‌بازاریابی سیاسی مرکز رشد دانشگاه امام صادق (ع)

کد اثر: ۱۴۰۳۰۹۱۳

عنوان گزارش: تحلیل چهارمین مناظره انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم

تهیه کنندگان: حسن وکیل زاده، مصطفی آقاجانی، سعید نادری اصل

استاد هادی: دکتر محمدامین باقری

واژگان کلیدی: انتخابات، ریاست جمهوری، مناظره، بازاریابی سیاسی

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۴/۵